

Потоа е даден еден список на борците од Скопскиот партизански одред во 1941 година.

На крајот авторот дал преглед на архивскиот необјавен и објавен материјал, книги и статии со кои се

служел и разговорите со преживеаните борци од НОБ.

Низ текстот се распоредени 23 фотографии и 8 скици.

Д. П.

Д-р Георги Камчевски, САНИТЕТСКА СЛУЖБА НОВ МАКЕДОНИЈЕ, Војно-издавачки завод, Београд, 1971, 247

Неодамна публикуваната студија на д-р Г. Камчевски претендира комплексно да го расветли развитокот на санитетската служба на НОВ на Македонија.

Во неа авторот, во осум глави, ги проследува етапите во развитокот на санитетската служба на НОВ на Македонија.

На крајот дава преглед на консултираната документација, мемоарски материјали и литература.

Според Г. Камчевски санитетската служба на НОВ на Македонија во својот развиток поминала низ три фази.

Во првата фаза спаѓа формирањето на здравствените одбори од страна на месните партиски организации во „скоро сите поголеми градови на Македонија“ по директива на ПК на КПЈ за Македонија. (стр 16) Меѓу другото, авторот се осврнува на работата на здравствените одбори во Битола, Прилеп, Велес и Скопје, како и на организирањето на првите санитетски курсеви. Притоа, посебно ја одбележува активноста на д-р Трифун Пановски во организирањето на санитетската служба во битолско-преспанската област. (стр. 22—24)

Во првата фаза „со појавата на првите партизански одреди се ја-

вуваат и првите ранети, кои треба-ло да бидат збринати.

... Организационата структура на санитетската служба во оваа фаза на војната била доста едноставна. Во одредот постои референт на санитетот — болничар, или приучено лице, кое води грижа за хигиената на борците и укажува прва помош за време на ранувањето, се грижи за исхраната, сместувањето и засолнувањето на ранетите и болните и за нивна заштита“. (234)

Авторот, меѓу другото, истакнува: „Во оваа фаза од војната нема партизански установи — болници, а причините се следни: отсуство на слободни територии, оскудица на стручен кадар, несигурна воено-политичка ситуација“. (235)

Главниот акцент авторот го ставил на втората и третата фаза од развитокот на санитетската служба на НОВМ, пред сè, поради зголемената улога на санитетската служба во збринувањето на ранетите и болните, како и поради постоењето повеќе податоци за овој период.

Пластичноста на презентираната материја резултира од фактот што самиот автор бил современик и актер во тие настани.

Втората „фаза од развитокот на санитетската служба тесно е поврзана со развојната фаза на востанието во Македонија.

... Се формираат 4 бригади, кои покасно прераснуваат во дивизии и корпуси. Се создаваат и 4 пространи слободни територии во реоните на дејствата на овие бригади: Дебарца, Кожув, Козјак и Плачковица. На овие слободни територии се организираат првите стабилни санитарски установи — партизански болници“. (236)

Авторот подробно ја опишува работата на партизанските болници и ја изнесува нивната организациона структура.

„Во фазата на формирањето на бригади и први дивизии на територијата на Македонија, санитарската служба и самата организационо се зацврстува и постепено пополнува по формација која ја предвидува Статутот на санитарската служба на НОВ и ПОЈ (од 1942 г.).

... Организационата структура и формација на санитарската служба предвидува на ниво на дивизија подвижна хируршка екипа во состав: хирург, наркотизер, 2 болничара и друг помошен персонал“. (237—8).

Последната фаза во развитокот на санитарската служба на НОВ на Македонија започнува со формирањето на корпусна санитарска служба.

„Во оваа фаза на војната санитарската служба врши потполна мобилизација на својот кадар на територијата на Македонија... Посредно или непосредно го вклучува во работа ситот лекарски и останат кадар на територијата на Македонија така да состојбата на санитарскиот кадар во оваа фаза е следна: лекари 61, аптекари — 5.

... На правците на дејствата на корпусите подвижни хируршки екипи обезбедуваат за ранетите хирур-

шка помош и тоа: во правец на дејството на брегалничко-струмичкиот корпус — 1 екипа, во скопскиот корпус — 2, во битолскиот — 2 подвижни хируршки екипи... Широката мрежа на болници поставена во правците на дејствата на сите три корпуси обезбедува право-времена хоспитализација на ранетите и болните во завршните операции“. (239)

Авторот мошне подробно говори за дејноста на санитарската служба во завршните операции за ослободување на Македонија. (стр. 93—168)

Покрај тоа, во посебна глава ја разгледува соработката на санитарската служба на НОВМ со санитарските служби на ослободителните движења во Албанија, Грција и Бугарија.

Авторот говори и за организацијата, состојбата, работата и задачите на санитарската служба по ослободувањето на Македонија.

Мошне подробно се осврнува на санитарската служба на 15 македонски корпус во завршните операции на единиците на ЈА (април—мај 1945) при пробојот на Сремскиот фронт. (190—230) Притоа, е осум табели ја презентира дејноста на Медицинско санитарските батаљони на 42 и 48 македонска дивизија.

Во заклучокот, авторот, меѓу другото, истакнува: „Недостигот на санитарски кадар од сите профили почнувајќи од висококвалификуваниот — лекарски и хируршки па до санитарскиот кадар за основните единици (чета, батаљон) е болна точка во развојот на санитарската служба на Македонија. Таа е карактеристична за сите фази од нејзиниот развиток, поради што на едукацијата на кадрите се посветува полно внимание, почнувајќи од при-

премниот период па до конечното ослободување на Македонија.

...Во текот на развитокот на санитарската служба на Македонија по пат на пократки или подолги санитарски курсеви во текот на НОБ од 1941—45 г. се оспособени околу 800 работници од средна и нижа медицинска струка“ (стр. 244).

Ѓ. Камчевски овозможува подлабока презентирани, студијата на ко проникнување во суштината на развитокот на санитарската служба на НОБ на Македонија. Во тоа се огледа нејзината релевантност.

Д. Д.

Методи Петровски, Драгољуб Димовски, КАРПОШ — КОЗЈАЧКА ЛЕГЕНДА, „Мисла“, Скопје, 1971, 136

Минатата година во издание на „Мисла“ излезе од печат книгата на М. Петровски и Д. Димовски — Карпош — Козјачка легенда.

Оваа книга претставува романизирана биографија на легендарниот партизански командант, борец и револуционер Христијан Тодоровски — Карпош, кој уште од својата најрана младост тргна и заврши по патот на револуционерната борба. Во својата книга авторите на повеќе места ја цитираат книгата „Карпош“ од Б. Чушкар. Книгата технички е убаво опремена.

Во почетокот на книгата авторите во подробности го опишуваат детството и раната младост на Карпош. Првите животни чекори Карпош ги прави по нивите и бавчите каде го водела мајка му. По завршувањето на основното училиште. Карпош станува ученик на кумановската гимназија. Како гимназијалец Карпош стапува во редовите на напредната младина од Куманово и како таков станува присутен во напредното движење. Во 1939 година станува член на СКОЈ, настан кој означува пресвртница во животот на младиот човек. Поради своите

напредни сфаќања, Карпош во почетокот на месец април 1940 година бил исклучен од гимназијата.

Авторите во оваа книга го даваат документот за исклучувањето на Карпош од гимназијата кој гласи: „На состанокот на Наставничкиот совет, Христијан Тодоровски, ученик од VIIБ клас, е исклучен од сите училишта на Кралевината за сите времиња, без право да полага испит приватно, а врз основа на параграфот 54 од законот за средните училишта. Решението на наставничкиот совет да се прочита во сите класови на училиштето и да се испрати до Бановината и Министерството за натамошна постапка“ (28).

Во понатамошното свое излагање, авторите ги опишуваат подготовките што се вршат во окупираното Куманово за исфрлување на првите партизански одреди. Карпош смислата на својот живот ја најдува во борбата за слобода на својот народ, и како таков, сега веќе член на КПЈ, стапува во редовите на Козјачкиот партизански одред. После трагичната судбина на овој одред Карпош заминува во Србија, каде станува борец на Кукавичкиот, а